

Johan Helsing, Paula Kossack
Befolkning och välfärd/Utbildning och arbete

Beskrivning av etableringsmättet 2020 (gymnasievariant)

Så fungerar etableringsmättet

Etableringsmättet används för att följa upp individer efter studier för att ge en bild av hur individerna har etablerat sig på arbetsmarknaden eller om de studerar. Mättet finns i två varianter, en som är anpassad för uppföljning av högskolestudier och en variant som är anpassad för uppföljning av gymnasiestudier. Här beskrivs varianten för gymnasiestudier.

Sex kategorier

Mättet kombinerar ett antal variabler om inkomster, arbetslöshet och studier från LISA-registret¹. Med hjälp av inkomstgränser, som skrivs upp varje år, klassificeras varje person i populationen utifrån sex olika utfall:

- Etablerad på arbetsmarknaden
- Osäker ställning på arbetsmarknaden
- Svag ställning på arbetsmarknaden
- Högskolestuderande
- Övriga studier
- Varken arbete eller studier.

Prioriteringsordning

En individ kan endast tillhöra en kategori och dessa prioriteras i följande ordning under förutsättning att individen uppfyller rätt kriterier för kategorin (se definitioner längre ned):

1. Etablerad på arbetsmarknaden
2. Högskolestuderande
3. Övriga studier
4. Osäker ställning på arbetsmarknaden
5. Svag ställning på arbetsmarknaden
6. Varken arbete eller studier.

¹ <https://www.scb.se/contentassets/f0bc88c852364b6ea5c1654a0cc90234/lisa-bakgrundsfakta-1990-2017.pdf>

Inkomstgränser

Inkomstgränser togs fram när måttet konstruerades. Sedan har de varje år skrivits upp med den genomsnittliga löneökningen för samtliga anställda på arbetsmarknaden. År 2017 låg den lägre gränsen vid 166 800 kr, vilket motsvarar en genomsnittlig månadslön (brutto) på 13 900 kr. Den högre gränsen låg vid 197 100 kr, vilket motsvarar en månadslön på 16 425 kr.

Exempel

Nedan visas som exempel utfallet år 2017 för gymnasieavgångna 2014.

Tabell 1. Exempel: Etableringsstatus 2017 för gymnasieavgångna 2014

Etableringsstatus	Antal	Andel i procent
Etablerad	33 051	39
Osäker ställning	4 898	6
Svag ställning	7 044	8
Högskolestuderande	29 350	35
Övriga studier	7 716	9
Varken arbete eller studier	1 872	2
Totalt	83 931	100

Användning av måttet

Etableringsmåttets gymnasievariant är konstruerad för uppföljning av gymnasieelever. Inkomstgränserna är generellt lågt satta i relation till genomsnittliga årslöner, även i relation till yrken som enbart kräver kortare utbildning eller introduktion. Vid uppföljning av komvux och sfi bör följande beaktas:

- Komvuxelever är äldre än gymnasieelever och kan därmed ha högre löner än gymnasieelever.
- Sfi-elever är en heterogen grupp med olika utbildningsbakgrunder sedan tidigare. Det finns personer utan tidigare utbildning som efter sfi främst förväntas arbeta inom lågavlönade yrken och det finns högutbildade personer som efter sfi främst förväntas arbeta inom högavlönade yrken. Merparten av sfi-eleverna har dock högst gymnasial utbildning.

Så är måttet konstruerat

Definition av utfallsvariabler

Tabell 2. Villkor för kategorisering av personer enligt etableringsmättet

Status	Definition
Etablerad på arbetsmarknaden	<ul style="list-style-type: none"> Förvärvsinkomst på minst den övre inkomstgränsen Sysselsatt enligt sysselsättningsregistrets definition (november månad) Ingen förekomst av arbetslöshet på hel-/deltid eller arbetsmarknadspolitiska åtgärdsstudier under året
Osäker ställning på arbetsmarknaden	<ul style="list-style-type: none"> Förvärvsinkomst på minst den lägre inkomstgränsen och upp till den övre inkomstgränsen Inte klassificerad som studerande <p style="text-align: center;">ELLER</p> <ul style="list-style-type: none"> Förvärvsinkomst på minst den övre inkomstgränsen och minst ett av följande villkor: <ul style="list-style-type: none"> Under året förekomst av arbetslöshet på hel- eller deltid eller arbetsmarknadspolitiska åtgärdsstudier, upp till 274 dagar Inte klassificerad som sysselsatt enligt sysselsättningsregistrets definition Inte klassificerad som studerande
Svag ställning på arbetsmarknaden	<ul style="list-style-type: none"> Förvärvsinkomst upp till den lägre inkomstgränsen Inte klassificerad som studerande <p style="text-align: center;">ELLER</p> <ul style="list-style-type: none"> Förvärvsinkomst på minst den lägre inkomstgränsen samt under året förekomst av arbetslöshet på hel- eller deltid eller arbetsmarknadspolitiska åtgärdsstudier, mer än 274 dagar Inte klassificerad som studerande <p>Egenföretagare kan inte kategoriseras som Svag ställning eller Varken arbete eller studier . Om en person är egenföretagare blir den som "sämst" kategoriserad som Osäker ställning på arbetsmarknaden.</p>
Högskolestuderande	<ul style="list-style-type: none"> Registrerad på högskolans grundutbildning vårterminen eller höstterminen och minst ett av följande två villkor: <ul style="list-style-type: none"> erhållit någon form av studiemedel samma år har avklarade högskolepoäng samma år Inte klassificerad som etablerad på arbetsmarknaden <p style="text-align: center;">ELLER</p> <ul style="list-style-type: none"> Registrerad på högskolans forskarutbildning vårterminen eller höstterminen Inte klassificerad som etablerad på arbetsmarknaden
Övriga studier	<ul style="list-style-type: none"> Erhållit någon form av studiemedel under aktuellt år eller har avklarade poäng från komvux under aktuellt år Inte klassificerad som etablerad på arbetsmarknaden eller högskolestuderande
Varken arbete eller studier	<ul style="list-style-type: none"> Avsaknad av förvärvsinkomst aktuellt år Inte klassificerad som studerande <p>Egenföretagare kan inte kategoriseras som Svag ställning eller Varken arbete eller studier. Om en person är egenföretagare blir den som "sämst" kategoriserad som Osäker ställning på arbetsmarknaden.</p>

Ingående variabler

Variablerna kommer huvudsakligen från SCB:s register LISA. Registret är klart i april varje år med två års eftersläpning. I april 2020 kommer LISA för år 2018 att finnas och därmed är det möjligt att ta ut etableringsmättet för år 2018. Statistikens framställningstid är därför lång.

Mer information om de ingående variablerna finns här:
<https://www.scb.se/contentassets/f0bc88c852364b6ea5c1654a0cc90234/lisa-bakgrundsfakta-1990-2017.pdf>

Tabell 3. Ingående variabler från LISA som används

Variabler	Klartext	Kommentar
ADelDag	Antal dagar i deltidarbetslöshet	Används för att se indikation på arbetslöshet, för att vara etablerad krävs t ex att det inte finns några indikationer på arbetslöshet.
ALosDag	Antal dagar i arbetslöshet	Samma som ovan
AStuDag	Antal dagar i "åtgärdsstudier"	Samma som ovan
ArbLos	Summa inkomst föranledd av arbetslöshet	Samma som ovan
ForvErs	Förvärvsinkomst från anställning och aktiv näringsverksamhet samt arbetsrelaterade ersättningar, t.ex. föräldrapenning	Används för att sätta inkomstgränserna som avgör anknytning till arbetsmarknaden.
InkFNetto	Nettoinkomst av näringsverksamhet	Används för att se vilka som är egna företagare. En individ som är egen företagare kan aldrig hamna i kategorin svag ställning
StatusF	Aktiv eller passiv egenföretagare (novembersysselsättning)	Samma som ovan
STUD	Summa inkomst föranledd av studier	Används för att kategorisera vilka som är studerande
SyssStatJ/ SyssStat11	Sysselsättningsstatus enligt justerad metod 2004/Sysselsättningsstatus enligt justerad metod 2011	Används för att se anknytning till arbetsmarknaden. För att vara etablerad krävs det att variabeln visar att individen är förvärvsarbetande
TillfTimDag	Antal dagar med tillfällig timdagpenning	Används för att se indikation på arbetslöshet
HsDelt	Registrering på högskola, grundutbildning	Används för att kategorisera vilka som är studerande på högskola
FoDelt	Registrering på högskola, forskarutbildning	Samma som ovan

Dessutom inhämtas uppgifter om avklarade komvuxpoäng från Skolverkets elevregister samt uppgifter om avklarade högskolepoäng från Universitets- och högskoleregistret.

Inkomstgränser togs fram när måttet konstruerades. Sedan har de varje år skrivits upp med den genomsnittliga löneökningen för samtliga anställda på arbetsmarknaden.

Tabell 4. Inkomstgränser för etableringsmålet (gymnasievarianten) år 2003 – 2017, kronor

År	Lägre inkomstgräns	Högre inkomstgräns
2003	112 800	133 300
2004	117 200	138 600
2005	120 200	142 100
2006	123 600	146 200
2007	127 600	150 800
2008	134 000	158 400
2009	138 000	163 100
2010	140 500	166 000
2011	143 400	169 500
2012	147 400	174 200
2013	151 300	178 900
2014	155 300	183 600
2015	158 300	187 100
2016	162 300	191 800
2017	166 800	197 100

Etableringsmålet har justerats 2020

Gymnasiemålet justerades 2020. Justeringen har avsett en bättre kategorisering av studerande.

- Personer som studerat **utan** studiemedel kunde förut inte kategoriseras som studerande. Nu likställs avklarade poäng i högskolan eller i komvux med att få studiemedel.
- Tidigare krävdes det mer än 2000 kr i studiemedel för att kategoriseras som "Övriga studier". Den gränsen har sänkts. Nu räcker att personen fått studiemedel, oavsett hur mycket.

De nya kriterierna implementeras under 2020 och kan även användas för referenstider före 2020.

Tolkning av statistiken

Övertäckningen i folkbokföringen kan leda till en viss överskattning av gruppen som varken arbetar eller studerar

Det finns idag brister i folkbokföringen som kan påverka statistikens kvalitet. Det handlar främst om personer som lämnat Sverige vid uppföljningstidpunkten, men som fortfarande är folkbokförda. Det leder till en överskattning av antalet och andelen personer som varken arbetar eller studerar.

Studiemedel eller avklarade poäng krävs för att kategoriseras som studerande

För grundutbildning på högskolan krävs att någon form av studiemedel har erhållits eller att personen har avklarade högskolepoäng.

För övriga studier (t ex komvux, folkhögskola, YH) krävs att någon form av studiemedel har erhållits eller att personen har avklarade komvuxpoäng.

Observera att det finns personer som studerat utan studiemedel även i andra utbildningsformer än högskolan och komvux. Dessa riskerar att bli placerade i kategorierna osäker ställning, svag ställning och utanför arbetsmarknaden istället för i övriga studier.

Egenföretagare

Enligt villkoren ovan kan inte egenföretagare hamna i kategorierna svag ställning eller utanför arbetsmarknaden. Om en individ är egen företagare blir den som "sämst" kategoriserad som osäker ställning på arbetsmarknaden.

Åtgärdssysselsättning hanteras som ordinarie arbete, inte som arbetslöshet

I etableringsmättet tas hänsyn till om personen varit arbetslös under året. Det avser både arbetslöshet och arbetsmarknadspolitiska åtgärder i form av så kallade åtgärdsstudier. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder i form av så kallade åtgärdssysselsättning, som t.ex. instegsjobb och andra subventionerade anställningar, hanteras dock som ordinarie anställningar och inte som arbetslöshet.

Deltidsarbete i vissa branscher

Vid tolkningen av statistiken kan det vara bra att tänka på att det är vanligt med deltidarbete i en del branscher, som

t.ex. inom vården och inom restaurangnäringen, där det kan vara svårt att få heltidsarbete. Detta påverkar årsinkomsten negativt. Det kan också leda till att personer med fast deltidsanställning, som därmed har en stark anknytning till arbetsmarknaden, inte når upp till etableringsmåtets högre inkomstgräns.

Föräldraledighet

Personer som av olika anledningar inte tar ut hela föräldrapenningen eller personer som har ett deltidsarbete inom ett lågavlönat yrke i botten kan få svårt att nå upp till den övre inkomstgränsen.

Statistiken över huvudsaklig inkomstkälla (RAKS) kan hjälpa till att belysa hur många av de med osäker eller svag ställning som har föräldrapenning som högsta inkomstkälla.

Inkomstgränser och löner för lågavlönade yrken

En ambition när man skapade etableringsmåtet var att personer som arbetade i relativt lågavlönade yrken och som inte jobbade heltid ändå skulle klassificeras som etablerade.

Den övre inkomstgränsen i etableringsmåtet år 2017 motsvarar i gymnasieområdet en månadslön på 16 425 kr. Det motsvarar 83 procent av en heltidslön för 18-24-åriga vårdbiträden. Detta yrke är, i den nämnda åldersgruppen och med hänsyn tagen till kompetenskraven, det med lägst lön. Samma beräkningar för den lägre inkomstgränsen visar att den motsvarar 70 procent av den nämnda lönen.

Personer som arbetar i lågavlönade yrken med rätt kvalifikationsnivå (dvs. yrken som kräver gymnasieutbildning) och som inte jobbar heltid klassificeras ändå som etablerade så som inkomstgränserna är satta idag.

Tabell 5. De 15 yrken med krav på gymnasiekompetens (SSYK 4-8) som har lägst månadslön 2017 i åldersgruppen 18-24 år

Lönestrukturstatistik. Genomsnittlig grundlön efter yrke (SSYK 2012)

	Månadslön, kronor
5330 Vårdbiträden	19 800
5311 Barnskötare	20 300
6121 Uppfödare och skötare av lantbrukets husdjur	20 300
6130 Växtodlare och djuruppfödare, blandad drift	20 300
4410 Biblioteks- och arkivassistenter m.fl.	20 400
5349 Övrig vård- och omsorgspersonal	20 400
5132 Bartendrar	20 800
5419 Övrig bevaknings- och säkerhetspersonal	20 800
4221 Resesäljare och trafikassistenter m.fl.	20 900

Den övre gränsen motsvarar drygt 80 procent av en heltidslön i de lägst avlönade yrkena som är relevant efter gymnasiet respektive högskolan. Den lägre gränsen motsvarar ungefär 70 procent.

	Månadslön, kronor
5342 Vårdare, boendestödjare	20 900
4222 Kundtjänstpersonal	21 000
6129 Övriga djuruppfödare och djurskötare	21 000
7322 Tryckare	21 000
8151 Maskinoperatörer, blekning, färgning och tvättning	21 000
5131 Hovmästare och servitörer	21 100

Etableringsmåtts gränser är generellt sett lågt satta. Även om gränserna togs fram för uppföljning av gymnasieelever så kan måttet användas för att följa upp även andra grupper. Den övre inkomstgränsen i etableringsmåtten 2017 ligger tydligt under genomsnittslönen för det lägst avlönade yrke som endast kräver kortare utbildning eller introduktion, se tabell 6 nedan.

Tabell 6. Lönestrukturstatistik. Genomsnittlig grundlön efter yrke (SSYK 2012) och ålder, 2017
Yrken med krav på kortare utbildning eller introduktion (SSYK 9)

	18-24 år	25-34 år	35-44 år	45-54 år	55-64 år	65-66 år	Totalt
9119 Övrig hemservicepersonal m.fl.	18 100	20 800	21 100	20 900	21 800	..	20 000
9413 Kafé- och konditoribiträden	19 400	20 500	20 800
9629 Övriga servicearbetare	18 800	19 800	21 500	22 400	22 300	..	21 300
9412 Restaurang- och köksbiträden m.fl.	19 600	22 800	22 500	23 500	23 300	23 600	21 600
9111 Städare	21 000	21 900	22 200	22 700	23 500	23 800	22 400
9210 Bärplockare och plantörer m.fl.	22 300	22 800	23 800	23 100
9332 Ramppersonal, flyttkarlar och varupåfyllare m.fl.	23 500	23 900	23 600	23 500	24 400	..	23 900
9120 Bilreconditionerare, fönsterputsare och övriga rengöringsarbetare	22 500	23 600	24 000	24 900	25 400	..	24 000
9622 Vaktmästare m.fl.	20 000	23 100	25 400	26 000	25 100	..	24 600
9320 Handpaketerare och andra fabriksarbetare	23 700	25 300	25 500	24 600	25 800	..	24 900
9621 Reklamutdelare och tidningsdistributörer	24 800	26 000	26 000	26 700	27 000	27 100	26 200
9610 Renhållnings- och återvinningsarbetare	23 900	26 100	26 600	27 200	27 300	..	26 300
9310 Grovarbetare inom bygg och anläggning	24 800	29 400	29 400	29 400	31 300	..	29 000
9331 Hamnarbetare	..	31 700	31 600	31 100	31 000	..	31 400

Kommunikation av statistiken

Etableringsmåtts kategorier är inte helt lätta att tyda när de står för sig själva. Följande förklaringar kan användas vid kommunikationen av statistiken:

Tabell 7. Etableringsmåtts kategorier och förklaringar av dessa.

Gymnasiemåtts inkomstgränser för 2017

Etableringsstatus	Förklaring
Etablerad	<ul style="list-style-type: none">Förvärvsinkomst över 16 400 kr i månaden i genomsnitt under 2017 och ingen förekomst av arbetslöshetStudier kan förekomma
Osäker ställning	<ul style="list-style-type: none">Relativt låg förvärvsinkomst eller förekomst av arbetslöshetInga studier
Svag ställning	<ul style="list-style-type: none">Låg förvärvsinkomst eller förekomst av heltidsarbetslöshet en stor del av åretInga studier
Högskolestuderande	<ul style="list-style-type: none">HögskolestudierKan ha arbetat en större eller mindre del av året
Övriga studier	<ul style="list-style-type: none">Övriga studierKan ha arbetat en större eller mindre del av året
Varken arbete eller studier	<ul style="list-style-type: none">Ingen förvärvsinkomstInga studier